

UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINDA HİZMET BİRLEŞTİRİLMESİ

Mustafa ŞEN*

ÖZ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre, kısa vadeli sigorta kolları, iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası, uzun vadeli sigorta kolları ise malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasıdır. Hizmet birleştirme ise sosyal güvenlik geçmişimizde birden fazla sosyal güvenlik kurumu olmasının doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, uzun vadeli sigorta kollarında hizmet birleştirilmesinin tabi olduğu kanunları ve esasları açıklamaktır.

Anahtar Sözcükler: Uzun Vadeli Sigorta Kolları, Malullük Sigortası, Yaşlılık Sigortası, Ölüm Sigortası.

1. GİRİŞ

Emeklilik, kişinin hayat içerisindeki önemli değişim dönemlerinden biridir ve sıklıkla yaşlıların karşılaştığı ilk büyük değişimdir. Emekli olan kişi öncelikle gelir kaybına uğrayacak, bunun yanında sosyal rol ve yetkileri de değişecektir. Çalışma yaşamları boyunca ülkemizin gelişimine büyük katkısı olan emeklilerimizin, emeklilik haklarını en iyi şekilde kullanabilmeleri, sosyal devletin önde gelen görevleri arasındadır. Söz konusu görevleri yerine getirmek amacıyla öncelikle tüm bireylere eşit kapsam ve kalitede sosyal güvenlik hizmeti verilen bir yapının oluşturulması için hazırlanan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile norm ve standart birliği sağlanmıştır. (http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/emeklilik_kavrami, Erişim:05.03.2019).

Dinamik yapıya sahip sosyal güvenlik mevzuatında teknik anlamda uzun vadeli sigorta kollarından kişilere belirli ödemelerin yapılabilmesi için belli koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada uzun vadeli sigorta kolları hakkında açıklamalar yapılacak ve bu sigorta kollarında hizmet birleştirilmesinin nasıl yapılacağı hakkında gerekli bilgiler sunulacaktır.

* Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Mali Hizmetler Uzmanı

2. UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARI

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre yapılan sigorta yardımları, süresine göre, kısa ve uzun vadeli sigorta kolları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sosyal sigorta uygulamasında, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları, uzun vadeli sigorta kolları arasında yer alır. Bu sigorta kollarının uzun vadeli olarak anılmasının üç nedeni vardır. Bunlardan ilki, sağlanan yardımlara hak kazanmada, 5510 sayılı Kanunda belirlenen prim ödeme gün sayısı (staj süresi) ve sigortalılık süresinin ve/veya yaşın tamamlanmasının koşul olarak aranmasıdır. İkinci olarak, bu sigorta kollarından sağlanan yardımların genellikle bir defaya özgü yapılan bir yardım niteliğinde olmaması, koşullar sağlandığı müddet içinde ödemenin devam etmesidir. Sonuncusu ise uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan temel yardımlardan sayılan yardımın (aylık), sigortalının geriye yönelik 5, 10, 15, 20 veya 25 yıl veya tüm sigortalılık süresindeki prime esas kazançlarının, ölüm halinde 5 yıl sigortalılık süresindeki prime esas kazançların dikkate alınarak hesaplanmasıdır.(Göktaş, Çakar ve Özdemir, 2011) Uzun vadeli sigorta kolları olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Malullük Sigortası

Malullük sigortası, ilk defa sigortalı çalışmaya başlanılan tarihten sonra malul kalan ve bu nedenle çalışma gücünü kısmen veya tamamen yitiren sigortalıların gelir kayıplarını gidermek amacı ile kurulmuş bir sigorta koludur. Bu sigorta koluna ilişkin hükümler, 5510 sayılı Kanunun dördüncü bölümünün 25 ile 27. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Malullük, sigortasından sağlanan tek yardım sigortalıya malullük aylığı bağlanması, aylıkla birlikte sağlık yardımı sunulmasıdır.

Çalışma gücünü en az % 60 oranında yitirdiği, SGK tarafından yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, SGK Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalılar, malul sayılmaktadır.

Malullük, yaşlılık ve ölüm gibi kalıcı bir etkiye sahiptir. Bu nedenle malullük sigortasından yapılan yardımlar süreklilik taşır. Malul duruma düşenlere aylık bağlanması temelinde, çalışma gücünü kısmen ya da tamamen yitiren sigortalıya ekonomik açıdan maddi destek sağlanması yarar. Malul duruma düşmesi nedeniyle çalışmayan, çalışmadığı içinde gelirden mahrum kalan sigortalıya uzun vadeli sigorta kollarından, malullüğün devamı

süresince aylık bağlanır. Malullük sigorta kolundan aylığa hak kazanmak için yaşlılık aylığı bağlanması şartlarına oranla daha kısa sigortalılık süresi ve daha az prim ödeme gün sayısı aranır.

Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladıkları tarihte malul sayılmayı gerektirir oranda çalışma gücü kaybı olanlara malullük aylığı bağlanmaz. Bu durumda olanlara yaşlılık sigorta kollarından daha kolay şartlarla aylık bağlanır. İlk defa sigortalı olduğu tarihte çalışma gücü kayıp oranı malul sayılmayı gerektiren oran olan % 60'dan daha az olanların çalışma gücü kayıp oranları daha sonra % 60'ın üzerine çıkmışsa bunlar hakkında da malullük sigortası uygulanır ve malullük aylığına hak kazanırlar. Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladıkları tarihte malul sayılanlar, son sigortalılık türünden değil, primi ödenmiş son yedi yıl içinde en çok hangi statüde sigortalılık mevcutsa, o şartlardan aylığa hak kazanırlar.

2.2. Yaşlılık Sigortası

Yaşlılık sigortası, yaşın ilerlemesine bağlı olarak çalışma gücünün azalması sonucu gelir kaybına uğrayan sigortalıların geçimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş sigorta koludur. Dinlenmek amacıyla aktif çalışma hayatından çekilen sigortalının gelir kaybı yaşlılık sigortası ile telafi edilir. Yaşlanma tıbbi boyutuyla değil, gelir elde etme yeteneğini kaybetme açısından değerlendirilir. 5510 sayılı Kanunda yaşlılık sigortasına ilişkin hükümler, Dördüncü bölümde 28 ile 31. maddeler arasında düzenlenmiştir. Bu sigorta kolundan sağlanan yardımlar, yaşlılık aylığı bağlanması ve yaşlılık toptan ödemesi yapılmasıdır. Yaşın ilerlemesi nedeniyle çalışma gücünün azalması sonucu gelir kaybına uğrayan sigortalıların geçimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş yaşlılık sigortasından bağlanan aylığa yaşlılık aylığı denir.

5510 sayılı Kanun'da, sigortalılara yaşlılık sigortasından sağlanan yardımlar şu şekilde belirtilmiştir;

- Yaşlılık aylığı bağlanması,
- Yaşlılık toptan ödemesi yapılması.

Görüldüğü üzere, 5510 sayılı Kanun'a göre yaşlılık sigortasından yapılan temel yardım, yaşlılık aylığıdır. Aylık bağlama koşullarını taşımayanlara ödemiş oldukları primler, toptan ödeme olarak iade edilmektedir. Yaşlılık aylığına hak kazanan bir sigortalıya ayrıca toptan ödeme yapılmaz. Öte yandan, hem malullük hem de yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanan bir sigortalıya bu aylıklardan yüksek olanı, aylıklar eşitse yalnız yaşlılık aylığı

bağlanır. Yaşlılık sigortasından aylık bağlananlara ayrıca sağlık yardımı ve vergi iadesi de verilmektedir. Toptan ödeme alanların sağlık yardımı alma hakkı bulunmamaktadır.

2.3. Ölüm Sigortası

Ölüm, ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan ve bu olguyu yaşayan kişi ile birlikte ailesini de sosyo-ekonomik olarak etkileyen bir kavramdır. Ölüm olayı geçimleri sigortalı tarafından sağlananlar açısından güvence altına alınması gereken risklerdendir. Temel koruma birimi olarak aileyi esas alan ölüm sigortası, diğer sigorta kollarından farklı olarak sigortalının kendisine değil ölüme bağlı olarak geride kalan hak sahiplerine sosyal güvenlik garantisi sağlayan bir sigorta koludur. Türk toplumunun aile ve sosyal yapısı gözetilerek sigortalının eşi, çocukları ve ana babası hak sahibi olarak tanımlanmıştır. Sigortalının ölümü ile geride kalan hak sahibi durumundaki eş ve çocuklar ile ana ve babasının uğradığı gelir kayıplarının giderilmesini amaçlayan sigorta kolu, ölüm sigortasıdır.

5510 sayılı Kanunda ölüm sigortası, Dördüncü bölümde 32 ile 37. maddeler arasında düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanun'un, Ölüm sigortasından sağlanan haklar ve yararlanma şartlarını düzenleyen 32. maddesinin birinci fıkrasına göre ölüm sigortasından sağlanan yardımlar şunlardır.

Ölen sigortalının hak sahiplerine aylık bağlanması,

Ölen sigortalının hak sahiplerine aylık bağlanamaması halinde toptan ödeme yapılması,

Ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi,

Ölüm aylığı almakta iken evlenen kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesidir.

Hak sahiplerinin ölüm aylığına hak kazanabilmesinin şartları, ölüm tarihi ve hak sahipleri yönünden farklılıklar göstermektedir. Sigortalının ölüm tarihi 01.10.2008 tarihinden önce gerçekleşmişse, mülga 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre ölüm aylığına hak kazanmada aranan şartlar geçerli olacak, sigortalı 01.10.2008 tarihinden sonra ölmüşse bu defa 5510 sayılı Kanun'un ölüm sigortası şartlarını sağlayabilenlere ölüm aylığı bağlanacaktır. Yine, anne-babanın 4/a şartlarından aylığa hak kazanmasında, ölümün 06.08.2003 tarihinden önce olması, 06.08.2003-30.09.2003 tarihleri arasında olması ya da 01.10.2008 tarihinden sonra gerçekleşmesi, 4/b şartlarında aylığa hak kazanılmasında ölümün, 4 Ekim 2000 tarihinden önce olması, 4 Ekim

2000-7 Ağustos 2001 tarihleri arasında olması, 8 Ağustos 2001-1 Ağustos 2003 tarihleri arasında olması ve 2 Ağustos 2003 tarihinden sonra olması aylık bağlanması şartlarını değiştirmektedir.

3. UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINDA HİZMETLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ

Sigortalıdan, çalışma hayatı boyunca tek bir işte ve tek bir statüde çalışması beklenemez. Sigortalının çalışmalarının farklılığı, kendisinin farklı sosyal güvenlik kurumlarıyla ilişkilendirilmesine neden olur. 5510 sayılı Kanundan önce, Devlet memuru olduğu için Emekli Sandığı iştirakçisi olan kişi daha sonra memurluktan istifa edip ayrıldıktan sonra işyeri açarsa Bağ-Kur'la, bağımlı olarak bir işverene bağlı olarak çalışırsa bu kez SSK ile ilişkilendirilirdi.

Geçmişte sigortalıların farklı sosyal güvenlik kurumlarıyla ilişkilendirilmeleri, önceki kurumlara ödedikleri primlerin ne olacağı sorunu beraberinde getirince 27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun 1 Haziran 1983 tarihinde yürürlüğe girmiş ve hizmet birleştirilmesi sorunu çözülmüştür.

3.1. Hizmet Birleştirilmesine Esas Tutulacak Kanunlar

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk defa sigortalı sayılanlardan, birden fazla statüye tabi çalışması olanların (4/a-4/b-4/c) aylık bağlanması taleplerinde, en fazla prim ödenen sigortalılık statüsüne göre aylık bağlanırlar. Eşitlik halinde son sigortalılık statüsüne göre aylık bağlanırlar.

2829 sayılı Kanun'un 2. maddesi hükmüne göre;

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu,

506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesi kapsamında faaliyet gösteren Vakıf Statüsündeki Sandıklar,

2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu,

1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu,

2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu,

5434 sayılı TC. Emekli Sandığı Kanunu, kapsamında geçirilen sigortalılık süreleri birleştirilir.

3.2. Hizmet Birleştirilmesinin Esasları

2829 sayılı Kanun hükmüne göre; hizmet birleştirilmesinde, kurumlardan herhangi birine ilk defa sigortalı olunan tarih, diğer kurumlarda da sigortalılık süresinin başlama tarihi olarak değerlendirilir.

Birleştirilecek hizmet süreleri toplamına, primi ödenmiş fiili hizmetleri esas alınır. İtibari hizmet süreleri ve primi ödenmemiş süreler katılmaz. Kısa vadeli veya sosyal güvenlik destek primi ödemeleri hizmet birleştirilmesine konu olamaz.

Son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan Kanun şartlarına göre, hizmet sürelerinin eşit olması halinde eşit sürelerin sonuncusunun tabi olduğu Kanun şartlarından yaşlılık aylığı bağlanır. Malullük ve ölüm hallerinde hak sahiplerine son statüdeki şartlardan aylık bağlanır. Ancak bu durumda da aylığın bağlanacağı Kanuna göre aylık şartlarının yerine getirilmesi gerekir. Aylık şartları son Kanuna göre sağlanmamasına rağmen önceki kanun şartlarından aylık bağlanabiliyorsa bu kez son sigortalılık süreleri dikkate alınmaksızın hak sahiplerine aylık bağlanır.

4/b İsteğe bağlı sigortalılarının geriye dönük 10 yıllık borçlanma süreleri (4/b şartlarından aylık bağlanması hariç) diğer kurumlarda geçen hizmet süreleri ile birleştirilmez.

Hizmet birleştirilmesi için, birleştirilecek sürelerin aylığa hak kazanabilmek için yeterli olması, sigortalının veya hak sahiplerinin aylık bağlanmasına hak kazanması gerekir.

Birleştirilen hizmet sürelerinin aynı tarihlere rastlamaması gerekir. Birleştirilecek süreler farklı tarihlerde olmalı, hizmetler çatışmamalıdır. Çatışma halinde öncelik 4/c sigortalılığında olacak, 4/c sigortalılık yoksa önce başlayan sigortalılık süresi geçerli sayılacaktır. Zorunlu sigortalılıkla isteğe bağlı sigortalılık çatışırsa, zorunlu sigortalılık esas alınır.

Beş yılı aşan borç nedeniyle 4/b sigortalılığının durdurulması halinde varsa çatışma nedeniyle sayılmayan 4/a sigortalılık ya da isteğe bağlı sigortalılık süreleri geçerli sayılır. Beş yılı aşan borç nedeniyle durdurulan 4/b sigortalılık süresi hizmet birleştirilmesine konu olmaz. Beş yılı aşan borç nedeniyle durdurulan 4/b sigortalılık süresi canlandırıldığı takdirde hizmet birleştirilmesinde dikkate alınır.

Primi ödenerek borçlanılan süreler hizmet birleştirilmesinde dikkate alınır. Ay üzerinden hesaplanan hizmet sürelerinin güne dönüştürülmesinde veya gün olarak hesaplanan hizmet sürelerinin aya çevrilmesinde bir ay 30 gün

olarak sayılır. Yıl olarak yapılan hesaplamalarda bir yıl 360 gün veya 12 ay, değerlendirilir.

Yaşlılık aylığında ise son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan Kanun şartlarına göre, hizmet sürelerinin eşit olması halinde eşit sürelerin sonuncusunun tabi olduğu Kanun şartlarından aylık bağlanır.

4. SONUÇ

Sigortalılık süresi, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına bağlı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarih ile tahsis yapılması için yazılı istekte (emeklilik talebinde) bulunduğu tarih, ölen sigortalılar için de ölüm tarihi arasında geçen süre olarak dikkate alınmaktadır. Hizmet birleştirilmesinde, kurumlardan herhangi birine ilk defa sigortalı olunan tarih, diğer kurumlarda da sigortalılık süresinin başlama tarihi olarak değerlendirilir. Birleştirilecek hizmet süreleri toplamına, primi ödenmiş fiili hizmetleri esas alınır.

Hizmet birleştirilmesi için, birleştirilecek sürelerin aylığa hak kazanabilmek için yeterli olması, sigortalının veya hak sahiplerinin aylık bağlanmasına hak kazanması ve birleştirilen hizmet sürelerinin aynı tarihlere rastlamaması gerekir. Birleştirilecek süreler farklı tarihlerde olmalı, hizmetler çatışmamalıdır. Son olarak yaşlılık aylığında ise son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan Kanun şartlarına göre, hizmet sürelerinin eşit olması halinde eşit sürelerin sonuncusunun tabi olduğu Kanun şartlarından aylık bağlanır.

KAYNAKÇA

Göktaş, M., Çakar, E. ve Özdamar, M. (2011) *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim*. Ankara : Yaklaşım Yayıncılık.

Emeklilik Kavramı, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/emeklilik_kavrami, (Erişim:05.03.2019).

T.C.(Yasalar).5510 sayılı *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (26200 sayılı)